

Veber. Že v tej dōbi je slovel Adolfo Veber kot izvrsten hrvatski književnik, kajti že so bila dosti dobro znana njegova književna dela, katera je bil izdal pod psevdonimom — Tkalčević. Temu imenu je ostal tudi nadalje zvest in je samo pod tem imenom dobro znan v hrvatskem slovstvu, ker malone vsa njegova dela nosijo to ime. — V tej dōbi probujenja hrvatske narodne zavesti ni mogel niti Veber mirovati, temveč navdušeno podá se na politično polje, na katerem je deloval v javnosti celih pet let kot narodni zastopnik na

saboru hrvatskem in to od l. 1861 do 1866, zastopajoč okraj čabarski. Delal je pa proti zedinjenju z Madjari, a za zedinjenje z Bečem pod istimi pogoji, pod katerimi je delal vladika Strossmayer za zvezo s Pešto. Nismo politiki in tudi ne ljubimo političnih nezrelih sodeb, vendar ne moremo si kaj, da ne bi v tem oziru izrazili svojega somišljenja z Veberjem. Iz te dōbe imamo več njegovih vnetih političnih govorov, katere je v zbornici govoril, — koji bodo izdani v »zbranih delih Adolfa Veberja.«

(Dalje.)

Zgodovina „Sbora duhovne mladeži zagrebačke“.

(Spisal — è.)

»Samo sloge duh jedini
Bude naša obća dika,
Angjeo mira medju sini
Jedne majke i jezika.«
Pavao Stoos.

»In necessariis unitas,
in dubiis libertas, in om-
nibus charitas.«
Sv. Avguštin.

V početku devetnajstega veka se je združilo mnogo učenih in preslavnih mož, kakor n. pr. Dobrovsky, Šafarik, I. Kollár in drugi, kateri so počeli buditi národe slovanske na složno delo, da se uprejo uničujoči sili največjih sovražnikov vsega slovanstva, Nemcev in Madjarov. Njih ideje se je poprijel tudi dr. Ljudevit Gaj, kateri je združil vse južne Slovane, zbirajoče se pod njegovo zastavo, kakor piščeta pod kokljo. Narod se je počel zavedati, utemeljila so se književna društva in čitalnice. In ko so zagledale beli svet »Ilirske novine« in »Danica ilirska«, razlegalo se je po vseh krajih imé ilirsko, prepevale se rodoljubne pesmi, povsod je donelo le eno geslo: »Sloga med brati!«

Tudi zidovje zagrebškega semenišča je predrl glas Gajev. Sreca mladeničev, posvetivših se duhovskemu stanu, počela so hitreje bití, duha jim je napolnila zavest, da so tudi oni sinovi silne matere Slave, kateri morajo odmeniti svoje slabe sile, kolikor jim bode dopuščalo delovanje v vinogradu Gospodovem. Med kleriki se je posebno odlikoval Jakob Petek, bogoslovec tretjega leta. Petek je imel v Pešti prijatelja, bogoslovca Štefana Mlinarića, kateri je osebno poznaval Šafarika in Kollárja. Dopisovaje si med seboj, zamislila sta veliko idejo, da bi se v zagrebškem semenišču utemeljilo književno društvo. O počitnicah l. 1836 sta se pogovorila še osebno o tej stvari, sestavila osnovo

društvu, katero je tako koristno delovalo ne samo na mlade klerike, kasneje duhovnike, nego na ves narod hrvatski, podavajoč mu obilo prekoristne in zabavne duševne hrane.

* * *

Okrepljeni z novimi močmi so se povrnil v jeseni l. 1836 kleriki v semenišče. Svojo osnovo je pokazal Petek semeniškim tovarišem, kateri so jo burno odobrvali, a ob novem letu l. 1837. so utemeljili kleriki prvo hrvatsko književno društvo: »Društvo mladih rodoljuba«. Udje naj bi se dobro naučili materinskega jezika, predstavljali cerkvene pisatelje in govornike in pa učili se vsaj enega slovanskega jezika. V društvo je bil sprejet le oni, kateri je kak izvrsten spis iz tujega slovstva prevel, ali pa sam kaj izvirnega napisal. Glava društvu je bil predsednik, kateri je moral, razun drugih dolžnostij, predavati udom tudi domačo zgodovino in domači jezik po Babukičevi slovnici. Prvi predsednik društvu bil je Jakob Petek. Čeravno je semeniško vodstvo za društvo vedelo, vendar je bilo potreba še dovoljenja biskupovega. Zato so kleriki že prošnjo sestavili, katera bi bila gotovo tudi uslišana, da ni tedanji biskup Aleksander Alagović nenadoma umrl. Vendar čeravno je bilo društvo še tajno, ipak ga je l. 1838 pozneje preslavni slovenski vladika Martin Slomšek obiskal. Društvo je lepo napredovalo, urilo se v domačem in v tujih jezikih, knjižnica se je lepo množila (sam Kollár, tačas evang. pastor v Pešti, poslal je društvu mnogo knjig). In vendar bi bilo kmalu društvo skoro za vselej zaspalo. Dne 12. aprila je obiskal društvo dr. Lj. Gaj. Ta obisk ni bil dovoljen tedanjemu poglavarstvu. Ravno zaradi tega in pa zaradi nekkih preprirov med samimi kleriki, ker je bilo med njimi žalibože tudi takih, kateri niso hoteli za društvo znati in katerim je bil ilirizem trn v peti, razpustilo in zabranilo je semeniško vodstvo to mlado društvo. To je bil društvu nevaren udarec. Knjižnico pa, katera se je med tem lepo pomnožila, shranili so mladi rodoljubi v nadi na boljše čase, v narodni čitalnici pri Vj. Babukiću, ker tudi knjiž-

nico jim je hotelo vodstvo vzeti in jo združiti s semeniško.

* * *

Tako je ovenela cvetka, katera je pognala med semeniškim zidovi. Malo je bilo nade, da bode se kedaj zelenela... In vendar ni usahnila. Kmalu se je očvrstila in pognala cvetje, to je pa širilo svoj blagotvorni duh po širokih poljanah hrvatske domovine...

»Društvo mladih rodoljuba« je povzdignil l. 1840 zopet Hinko Janušić, kateri mu je dal boljšo osnovo, katero je tudi vodstvo potrdilo. Predsednik društva se je zval sedaj »upravitelj«. Kleriki so počeli delovati s podvojnimi močmi, urili se neprestano v tujih jezikih, predstavljali znamenita znanstvena dela in povesti, a pisali in zlagali tudi izvirne povesti, pesmi in razprave. Prirejevali so tako zvane »deklamacije«, to je zabave obstoječe iz govorov (ne samo v hrvatskem, nego tudi v drugih slovanskih jezikih), petja (prepevali so primerne domače in druge rodoljubne pesmice) in muzike. Te zabave so na društvo izvrstno vplivale in zaspani duhovi so se na novo vzbudili. Knjižnica se je lepo pomnoževala in društvo je postalo že l. 1842 utemeljitelj »Matice ilirske«. Vendar je imelo društvo tudi sedaj mnogo britkih ur. Še zmerom je bilo nekaj klerikov, kateri so napenjali vse žile, da bi le uničili društvo. Med njimi so bili nekateri madjaronskega mišljenja, kateri so hoteli z nasprotovanjem uničiti društvo. Zapore jim je stavilo tudi semeniško vodstvo, katero jim ni dalo sobe za knjižnico, zato so bili mladi rodoljubi leta 1843 prisiljeni svojo knjižnico drugokrat Vj. Babukiću poslati. Ker ni bilo društvo javno, izdalo je tajno l. 1844 v Belem gradu knjižico Bogoslava Šuleka, pod naslovom: »Što namjeravaju Iliri?« Ko je pa društvo dobilo od preslavnega škofa Haulika dovoljenje, da se sme v javnosti pokazati, izdalo je leta 1846 pod predsednikom Mihovilom Markovićem, Kristof Šmidovo knjižico: »Genoveva« v 1000 iztisih. Ker se je pa v teden dni čez 500 iztisov knjižice prodalo, izdali so bogoslovci ohrabreni po dobrem

uspehu, tudi drugo Šmidovo knjižico: »Košarica«. A l. 1847 so izdali knjigo »Milutin«. Tudi l. 1848 so pripravili že četrto knjigo za tisek, ali ko je nastopil oni burni čas, zapustilo je precēj veliko klerikov semenišče in odšlo v boj za brambo domovine, takó da jih je nazadnje od 114 samo 25 ostalo, katere so pa tudi razpustili.

To dôbo zval bi »zlato dôbo« društva »mladih rodoljuba«, katero je pokazalo baš v tej dôbi največjo vstrajnost in železno delavnost. Razne nezgode so pretile društvu, vendar je ostalo in najlepše cvetlo v tej dôbi. Kar je posebno treba poudarjati: njegovo delovanje je vplivalo blagodejno na celo domovino, zlasti pa na duhovščino. Ta je namreč, kakor pri Slovencih, vedno pogosteje stopala v vrsto književnikov.

* * *

Komaj tretjina klerikov se je povrnila meseca listopada 1849 v semenišče. Mnogo jih je bilo odpuščenih, ker niso mogli ravnodušno gledati onih burnih dogodkov, ki so se takrat godili v njih domovini in zunaj nje. Čeravno so bile razmere za slovstveno delovanje zeló nepovoljne, vendar so mladi rodoljubi polagoma jeli delovati in so že l. 1850 izdali četrto knjigo: »Janješce«. Knjižica se je zeló počasi razprodajala, ker je cela Hrvatska po oni silni razburjenosti pala v neko duševno otrpnenost, katere se ni mogla kmalu iznebiti. Društvo je dovolj trpelo v tem težavnem stanju, največ zaradi notranje nesloge. A obdržalo se je vendar le in izdalo leta 1853 novo knjižico: »Golubče i starac Goranin«. Leta 1854 si je omislilo sličice s hrvatskimi napisi, ker jih je priprosti narod zeló želel in potreboval.

Leta 1857 je pa ukazalo semeniško vodstvo društvu mladih rodoljubov, naj si ime premeni, in mu predloži sledeče naslove: »Čitaonica duhovne mladeži zagrebačke«, »Prevoditelji Šmidovih spisa« in »Sbor duhovne mladeži« izmed katerih si je društvo izbralo poslednji naslov in odslej zove se samo: »Sbor duhovne mladeži zagrebačke«.

Pod nekaterimi dobrimi predsedniki tako n. pr. pod Smetiskom, Berutom, Vrevcem itd. povzdignilo se je društvo kaj kmalu, posebno pa pod semeniškim ravnateljem slavnim Tomom Gajdekom. Odslej je izdajalo redno krasne knjižice, izmed katerih bodem tu le nekoliko navedel. L. 1855 je prvič zagledal svet prevod Jaisovega molitvenika: »Isus, prijatelj malenih«. Gotovo niso mogli mladi rodoljubi svojemu narodu bolj koristiti, nego s tem, da so izdali ta prekrasni molitvenik. Hrvati so zelo potrebovali dobrih molitvenikov, ker oni nimajo, kakor mi Slovenci, uprav ogromnega števila molitvenikov. Lahko si mislimo, kako se je razveselil priprosti narod, ko je dobil v gladki hrvaščini pisano knjižico, katere si je želel že davno. Zato, ker se je ta knjižica tako hitro razprodala, izdali so bogoslovci l. 1856 že drugo pomnoženo izdanje v 1500 iztisih. Od sedaj so izdajali, če ne vsako leto, pa vsaj vsako drugo, Jaisov molitvenik, tako n. pr. l. 1858, l. 1860, l. 1862 v 3000 iztisih, l. 1865, l. 1867 v 6000 iztisih itd., l. 1886 so 17. natis Jaisa v 20.000 iztisih, a letošnjo pomlad so ga izdali v elegantni opravi in sè slikami polepšane v 50.000 iztisih. Ni-li društvo, katero toliko in tako koristnih ter potrebnih knjižic izdaje, res blagoslov za narod? . . .

In ne samó molitvenikov, tudi druge knjige so podajali »Sborišči« odslej vsako leto svojemu narodu. Kdo ne pozna prelepih in tako koristnih Šmidovih knjižic, katere so »Sborišči« vse izdali? Tako n. pr. so izdali l. 1856 knjižice: »Mladi pustinjač« in »Kriesnica«, l. 1858 »Genoveva« (II. izdanje), leta 1859 »Badnjak in pisanica« (v 3000 iztisih), l. 1861 »Blizanci« in »Triešnje«, l. 1862 »Otac Marko« in »Crkvica«, l. 1864 »Ružica Garička«, l. 1866 »Osveta je moja«, l. 1867 »Cvietnjak«, l. 1868 »Genoveva« (III. izdanje), l. 1869 »Božidar«, l. 1870 »Pustinjačka špilja« itd., l. 1878 prekrasno knjigo: »Ziće pape Pija IX« itd.

Od pobožno poučnih knjig izdali so »Sborišči« l. 1855 s pomočjo škofa Hau- lika in podravnatelja Rumplera: »Gru-

berovo katehezo«, l. 1857: »Mali Goffine«, l. 1861: »Kažiput« itd.

Leta 1869 je počelo društvo med seboj izdajati dijaški časopis: »Zvezda«, ki so ga tri leta sami izdajali in kateri ima obilo lepih, največ izvirnih razprav, povestij in pesmic.

Tudi knjižnica »Sborova« narasla je vsako leto za nekoliko knjig. Sedaj je knjižnica precj velika in ima nekoliko prav redkih in znamenitih knjig.

Premnogo so koristili »mladi rodoljubi« sè svojimi knjižicami svojemu narodu. V oni dōbi, ko se je hrvatska književnost še-le razvijala in ko je bilo povsod veliko pomanjkanje dobrih, zabavnih knjig, takrat je bil »Sbor« edini studenec, iz katerega je izviralo mnogo zdravilne vode, katera je krepila ne samo priprosti narod in mladino, nego tudi izobraženejše Hrvate. — »Lehko vam je sedaj« — rekel mi je neki hrvatski duhovnik, ko sva se o »Sboru« razgovarjala, — »leško vam je sedaj. Imate Matico, društvo svetega Jeronima, Vienac in toliko drugih knjig za vsaki stan in za vsako dōbo. Ali pred kakimi petindvajsetimi leti bile so nam Sborove knjige vse, edino vrelo duševne

zabave. Po desetkrat, po dvajsetkrat sem prečital eno, a kako veselje napravili so nam Sborashi, če so izdali kako novo knjizico! Trgali smo se zanjo.«

Ni torej čudo, da je, ko je »Sbor duhovne mladeži zagrebačke« slavil svojo petdesetletnico dné 14. junija 1887, da je — pravim — skoro cela Hrvatska sodelovala pri tej svečanosti. A vseh želje so se združile v eno mer, namreč, da bi prvo hrvatsko knjiž. društvo »Sbor duhovne mladeži zagrebačke« še dolgo cvetlo in še nadalje širilo med svojim narodom prekrasne knjižice, a ž njimi gladilo pot do prave krščanske omike.

Slovenec pa, zlasti duhovski mladeži, bodi to v opomin in vspodbudo, da deluje navdušeno in vstrajno za svojo izobrazbo in se pripravlja za izobraževanje dragega nam naroda, a v čistem katoliškem duhu. Hrvatska duhovska mladež more ji skoro biti v vzgled. Ako se tudi le polagoma vrši delovanje in napredovanje, a v mnogo letih se nakopičijo tudi mali uspehi v veliko, pomenljivo vsoto. V resnih časih treba resnega dela. Pa upajmo, ker »zora puca, bit' će dana«.

Slovstvo.

SLOVENSKO SLOVSTVO.

(Spisal dr. Fr. L.)

„Slovnica italijanskega jezika.“ Spisal Jožef Križman, c. k. gimn. profesor v Pazinu. — Založila in na svetlo dala »Matica Slovenska«. V Ljubljani. Natisnoli J. Blaznikovi nasledniki. 1889. 8.º Str. X, 282.

Ne dvomim kar nič, da bode ta knjiga med občinstvom našla več zanimanja, več čitateljev, ali recimo, hvaležnih učencev, več prijateljev, nego marsikaka druga knjiga slovenska. Upam pa tudi, da bode donasala čitateljem mnogo koristi, — saj korist, praktična uporaba, to je glavno, kar se mora naglašati pri knjigi take vrste. Morebiti jo bodo vendar nekateri celó pisano gledali, češ, »italijanščina in torej tudi italijanska slovnica je nevarna našemu jeziku, našemu narodu. Saj Slovenec le prerad sprejema tuj jezik in se izgubi za svoj narod. Saj moramo celó delovati proti italijančenju, čemu torej slovnica?« No, dasi nismo brez takih na-

rodnih prenapetnežev, ki ne umevajo, za kaj se borimo v narodnostnem boju, dasi torej ne bode brez takih ugovorov, upajmo, da se bodo potolažili tudi ti, ako bodo hoteli ločiti Italijane in italijanščino: prvi so nam nevarni in sovražni, jezik sam ne more škoditi, ako ga kdo ne obrača za nalašč v škodo svojo in drugih. In da ne bode Slovenec, priučivši se laškega jezika, obračal tega v kvar sebi in drugim, v to najbolj pripomore slovnica italijanska v slovenskem jeziku. »Slovensko-italijanska slovnica bode gotovo marsikateremu dobro došel pripomoček, da se nauči blaglasne italijanščine na podlagi materinega jezika«, pravi pisatelj v »Predgovoru«. Na to korist, morebiti tudi potrebo, da imamo za učenje tujih jezikov slovnice v slovenskem jeziku, oziral se je pač največ odbor »Mat. Slov.«, ko je že leta 1867 sklenil, da izdá laško slovnico za bolj poučene Slovence. Trebalo je res 22 let, da se je izvršil ta sklep, pa na to se nam ni treba ozirati.

»Dijakom in sploh v materinščini vže slovnico poučenim Slovincem, kateri želé čitati